

УДК 378.147: [37.011.3-051]:616-036.Н COVID-19
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-3-29>

Олена СЕРГІЙЧУК,
orcid.org/0000-0002-2003-1122
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) serghichukolena@gmail.com

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ COVID-19 І ВИКЛИКІВ ЧАСУ

У статті розкрито проблему підготовки майбутніх педагогів в умовах модернізації вищої освіти і викликів часу, зокрема Covid-19. Акцентовано увагу на проблемі залучення абітурієнтів до університету, на освітньому процесі у закладі вищої освіти. Розкрито особливості дистанційного навчання на прикладі Університету Григорія Сковороди у Переяславі. Автором зазначено, що дистанційне навчання сприяло досягненню поставлених дидактичних завдань, спрямованих на забезпечення якості та ефективності реалізації педагогічної освіти в університеті. Наголошено, що підготовка майбутніх педагогів в умовах карантину спрямована на глибше розуміння інформаційних технологій, які сприяють формуванню інформаційних компетенцій у майбутнього педагога, а засоби дистанційного навчання дають змогу кожному студенту отримувати освітні послуги безпечно на платформах Zoom та Microsoft Teams, що використовуються в університеті.

Автором зазначено, що у сучасних умовах відбувається поглиблення протиріч між вимогами до особистості і діяльності вчителя та рівнем готовності випускників педагогічних навчальних закладів до виконання ними своїх професійних функцій, а також між типовою системою підготовки вчителя та індивідуально-творчим характером його діяльності. Ці протиріччя вимагають оновлення змісту освіти, вдосконалення і подальшого розвитку методів та форм навчання.

Відмічено, що успіх інноваційних змін у вищій школі насамперед залежить саме від майбутнього педагога, його творчого потенціалу, готовності до безперервної самоосвіти, здатності до гнучкого педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості, оволодіння інноваційними педагогічними технологіями. Саме тому особливу роль у забезпеченні позитивних змін у системі освіти має вирішити удосконалення професійної компетентності педагогічних кадрів і підвищення їхнього науково-методичного та загальнокультурного рівня. Формування високого рівня професійної компетентності майбутніх педагогів – один із основних напрямів реформування вищої освіти.

Ключові слова: освітній процес, майбутні педагоги, викладач, університет, дистанційне навчання, заклад вищої освіти, пандемія, COVID-19.

Olena SERGHICHUK,
orcid.org/0000-0002-2003-1122
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of General Pedagogic and Pedagogic of Higher School
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) serghichukolena@gmail.com

TRAINING FUTURE TEACHERS IN THE CONDITIONS OF COVID-19 AND THE CHALLENGE OF TIME

The article reveals the problem of training future teachers in the context of modernization of higher education and time, in particular Covid-19. The attention is focused on the problem of attracting applicants to the university, the educational process in the institution of higher education. The features of distance learning are revealed on the example of the of Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. The author noted that distance learning contributed to the achievement of the set didactic tasks aimed at ensuring the quality and effectiveness of the implementation of pedagogical education at the university. It was emphasized that the training of future teachers in quarantine is aimed at a deeper understanding of information technologies that contribute to the formation of information competencies in a future teacher, and distance learning tools allow each student to receive educational services safely on the Zoom and Microsoft Teams platforms used at the university.

The author notes that in modern conditions there is a deepening of contradictions between the requirements for the personality and activities of a teacher and the level of readiness of graduates of pedagogical educational institutions to perform their professional functions; between the typical training system and the individual and creative nature of his activities. These contradictions require updating the content of education, improving and further developing methods and forms of teaching.

It is noted that the success of innovative changes in higher education primarily depends on the actual future teacher; his creative potential, readiness for continuous self-education, ability to flexible pedagogical thinking, humanistic orientation of the individual, mastery of innovative pedagogical technologies. That is why a special role in ensuring positive changes in the education system should be solved by improving the professional competence of teaching staff and increasing their scientific, methodological and general cultural level. Formation of a high level of professional competence of future teachers is one of the main directions of reforming higher education.

Key words: educational process, future teachers, teacher, university, distance learning, higher education, pandemic, COVID-19.

Постановка проблеми. Система євроінтеграційних змін в Україні вимагає створення нової моделі педагогічної освіти, що є певним поворотним моментом у перегляді загалом освітнього процесу у закладах вищої освіти в умовах Covid-19. Модернізація системи вищої освіти вимагає покращення системи підготовки майбутніх педагогів для закладів загальної середньої освіти; оновлення навчальних програм підготовки і спрямування їх на оволодіння новими компетенціями, ефективними формами та методами сучасного навчання в умовах Covid-19.

Як зазначає член групи із розроблення нового Державного професійного стандарту за професіями вчителів Лілія Гриневич, «усі зміни, які приходять до сучасної школи, залежать насамперед від професійних якостей учителя; саме вчителю треба адаптуватися до сучасних реалій, які спонукають до пошуку нових форм надання освіти з метою поліпшення її якості та доступу до неї, зокрема в умовах соціального дистанціювання під час пандемії; саме на заклади вищої освіти покладається відповідальність за розробку сучасних освітніх програм, за якими готують майбутніх педагогів в університетах (Дистанційне навчання..., 2021)».

Перехід від концепції функціональної підготовки до концепції розвитку особистості передбачає індивідуалізований характер освіти, що дозволяє враховувати можливості кожної конкретної людини і сприяти її самореалізації та розвитку.

Аналіз досліджень. Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх педагогів окреслено у наукових працях В. Бондар, І. Зязюн, З. Курлянд, Л. Хомич, В. Стастьоніна та інших; використання технологій навчання у підготовці нової генерації майбутніх педагогів досліджували Т. Алексеєнко, І. Богданова, О. Євдокимова, М. Жалдак, Н. Клокар, А. Нісімчук; проблеми дистанційної освіти у вищій школі розглядають В. Бондаренко, В. Кухаренко, О. Муковіз, О. Рибалко, Н. Сиротенко та інші. Нині у закладах вищої освіти накопичується досвід підготовки майбутніх педагогів до педагогічної діяльності в умовах Covid-19.

Мета статті. У статті розкрито деякі аспекти підготовки майбутніх педагогів в умовах Covid-19.

На прикладі Університету Григорія Сковороди у Переяславі окреслено основні проблеми освітнього процесу в університеті та шляхи їх вирішення та удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Завдання сучасного закладу вищої освіти – підготувати компетентного вчителя, здатного працювати в нових умовах; застосовувати інноваційні технології, що реалізуються у педагогічній практиці; позитивно впливати на педагогічну систему і змінювати її. Засвоєння майбутнім педагогом психолого-педагогічних та фахових знань, формування практичних навичок і вмінь, розвиток творчих можливостей, загальної культури становлять основу його професійної підготовки.

У сучасних умовах відбувається поглиблення протиріч між вимогами до особистості і діяльності вчителя та рівнем готовності випускників педагогічних навчальних закладів до виконання ними своїх професійних функцій; між типовою системою підготовки вчителя та індивідуально-творчим характером його діяльності. Ці протиріччя вимагають оновлення змісту освіти, удосконалення та подальшого розвитку методів і форм навчання.

Успіх інноваційних змін у вищій школі насамперед залежить саме від майбутнього педагога, його творчого потенціалу, готовності до безперервної самоосвіти, здібності до гнучкого педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості, оволодіння інноваційними педагогічними технологіями. Саме тому особливу роль у забезпеченні позитивних змін у системі освіти має вирішити удосконалення професійної компетентності педагогічних кадрів і підвищення їхнього наукового-методичного і загальнокультурного рівня. Формування високого рівня професійної компетентності майбутніх педагогів – один із основних напрямів реформування вищої освіти.

У нинішніх умовах, коли країна знаходиться в умовах пандемії, це змушує кожен заклад вищої освіти шукати альтернативи освітнього процесу, висуваючи нові вимоги до викладача. Дистанційна освіта розширює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який має координувати освітній процес; постійно удосконалювати навчальні курси, які він викладає;

підвищувати власну активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інноваційних педагогічних технологій.

Ми можемо сказати, що не все так гладко відбувається в освітньому процесі кожного вишу нині, зустрілись і ми із труднощами у нашому університеті. Однією із великих проблем залишається зменшення живого спілкування зі здобувачами освіти або власне його відсутність під час проведення онлайн-лекцій, завантаження студентів видами самостійних робіт, неможливість повторного складання практичних занять тощо.

Університет Григорія Сковороди у Переяславі є технічно оснащеним і підготовленим до викликів часу. Лекції і практичні заняття зі студентами проводились із використанням серверу Google Classroom; знання студентів оцінювались із виступів-презентацій, доповідей, рефератів-виступів, які прикріплювалися до платформ Zoom, Microsoft Teams, що дає змогу побачити їх кожному учаснику освітнього процесу і доповнити. Реферативні матеріали студенти не лише озвучували, але і надсилали для звітності на електронну адресу кафедри. Неодмінною формою перевірки знань у ЗВО залишається тестування у кінці кожного заняття і підсумковий модульний контроль у кінці семестру на платформі Moodle.

Готуючись до викладання навчального курсу, кожен викладач має обов'язково враховувати наступність педагогічних принципів:

- студент є головною особою;
- створення зручного і зрозумілого освітнього простору;
- від навчання до самонавчання;
- визначення стратегій навчання;
- передбачення способів самоорганізації, самоконтролю і самокерування студентів;
- формування відповідних компетентностей;
- інтерактивність навчання і співробітництво всіх суб'єктів освітнього процесу (Лотоцька, Пасічник, 2020).

Із переходом на дистанційну форму навчання на платформах Zoom, Microsoft Teams студенти використовували надані їм переваги навчання, зокрема:

- можливість бути присутніми на лекційному чи практичному занятті, не виходячи із дому;
- здатність виконувати завдання протягом певного часу;
- можливість бути присутніми «частково», коли викладач та інші студенти не бачать обличчя один одного; інколи не відповідати на запитання, пояснюючи це проблемами з Інтернетом та поганим зв'язком;

– участь у підборі відеоматеріалів і доступ до інформації для створення відповіді до завдань, поставлених запитань тощо (Кухаренко, Бондаренко, 2021).

Слід відмітити, що успішність дистанційного навчання залежить від умінь студентів до самоорганізації, від їхньої відповідальності та рівня мотивації і свідомості навчання.

Відгуки студентів університету щодо онлайн-навчання були позитивними, оскільки віртуальний клас не лише допоміг систематизувати навчання, але і спростив систему оцінювання. За потреби викладач швидко міг надати коментарі до виступу і кожної роботи, надісланих студентами у Google Classroom, надати коментарі до кожної виконаної роботи або роз'яснення окремому студенту чи всій групі.

Основними інструментами, використаними викладачами Університету Григорія Сковороди у Переяславі для дистанційного навчання в умовах Covid-19, стали:

- віртуальні класи для систематизації груп на платформі Google Classroom та Moodle;
- спеціальні платформи для проведення регулярних лекційних і практичних занять у реальному часі: Zoom, Microsoft Teams;
- наявні підручники, розміщені в електронній базі університету;
- мультимедійні відео– та аудіоматеріали, сумісні із віртуальним класом.

Із метою ефективності викладання навчального курсу і налагодження взаємодії зі студентами під час освітнього процесу в умовах пандемії слід дотримуватися таких критеріїв:

- стислість і лаконічність;
- чіткість і зрозумілість;
- коректність поставлених запитань;
- чітко окреслені часові межі;
- диференціація складності відповідно до психологічних і вікових особливостей здобувачів.

Популярності серед студентів набувають Zoom-конференції, зокрема щорічна Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених, аспірантів і студентів «Основні напрями розвитку наукових досліджень молодих учених», яка проходить двічі на рік і сприяє залученню студентів та викладачів до розгляду важливих тем освітньої діяльності.

Саме період пандемії в Україні зумовив необхідність застосування найшвидшої трансформації педагогічної діяльності та методики оцінювання студентів, що призвело до збільшення навантаження на науково-педагогічних працівників, враховуючи не лише навчання формату програмного

забезпечення і спільну практичну діяльність кожної кафедри. Варто наголосити, що на одному з етапів адаптації в умовах пандемії важливою є успішність проведення онлайн-занять кожним викладачем університету із відповідною фіксацією запису лекції чи практичного заняття незалежно від платформи і скріншотів проведеної роботи для семестрової звітності викладача як учасника освітнього процесу. Швидке реагування на вимоги часу вишу змусило викладачів бути більш гнучкими і відповідальними в умовах карантину, працювати на високій працездатності та взаємній відповідальності.

Попереду у кожного з нас 2022 рік, який несе нові правила вступу до навчання у закладах вищої освіти. Вступаючи на 1-й рік навчання у виш, вступники зможуть скористатися дійсними сертифікатами 2019, 2020, 2021 і, відповідно, 2022 року. Кожен ЗВО у своїх правилах визначить мінімальний прохідний бал із конкурсних предметів, із якими вступника допускають до участі у конкурсному відборі. 2020/2021 навчальний рік є Роком математики в Україні, який стимулював як батьків, так і учнів прикласти максимум зусиль до ретельного вивчення математики задля вступу до педагогічного факультету, менеджменту і мистецтва спеціальності 013 Початкова освіта і спробувати мати бюджетне місце. Адже майбутньому абітурієнту потрібно не просто добре скласти тест із певної дисципліни, але й отримати високі конкурсні бали саме із тих предметів, які потрібні для вступу на бажану спеціальність.

Із кожним роком стає все важче закладу вищої освіти заповнити надані Міністерством освіти і науки бюджетні місця, ще складніше – залучити контрактників до навчання. Хоча профорієнтаційна робота, що здійснюється університетом, триває щоденно, все більше випускників шкіл м. Переяслава намагаються спробувати здобути освіту за кордоном або подалі від домівки, щоб стати дорослими і самостійними.

Інновація Міністерства освіти і науки України щодо заходів удосконалення освітньої мережі органами місцевого самоврядування через реалізацію адміністративно-територіальної реформи та відповідно до перспектив упровадження із 2027 року профільної освіти свідчить про те, що у деяких закладах середньої освіти припиняється набір учнів до 10-11 класів, зокрема у Київській області та в нашому місті Переяславі. Із 2024 року настають нелегкі часи набору для всіх вишів і для Університету Григорія Сковороди зокрема. У свою чергу, це змусить університет продумувати шляхи залучення абітурієнтів, кількість яких

щороку зменшується. Альтернативою, можливо, буде відкриття при виші коледжу, який сприятиме наступності вступу і забезпеченню абітурієнтами.

Нині кожний сучасний заклад загальної середньої освіти шукає конкурентоспроможного випускника, майбутнього педагога, здатного швидко пристосовуватися до вимог суспільства, який вправно володіє інноваційними педагогічними технологіями та оперує ними в мережі Інтернет.

Слід зазначити, що під час пандемії освітній процес в університеті розкрив деякі недоліки та переваги. Насамперед викладачі та студенти змушені були досить швидко пристосуватися до нової реальності життя в умовах Covid-19. Якщо розглядати адаптацію викладача та його реакцію на виклики, то чітко ми можемо сказати, що полегшення у роботі викладача університету не відбулося, адже значно більше часу витрачається на підготовку та організацію проведення дистанційного курсу (розміщення навчальних курсів на платформах Google Classroom, Moodle) є малоефективними без комунікації між викладачем і студентом із можливістю оперативних відповідей і роз'яснень навчального матеріалу). Все ж практичні курси на платформах Zoom, Microsoft Teams дозволяли співпрацювати викладачу і студенту, але стрімка обмеженість у часі не давала змоги розкритися кожному студенту і реалізуватися на занятті.

Підвищення якості вищої педагогічної освіти, забезпечення її мобільності, привабливості, конкурентоспроможності на ринку праці вимагає подальшого вдосконалення організації освітнього процесу у закладах вищої освіти на засадах гуманності, розвитку і саморозвитку студентів та передбачає використання інформаційно-комп'ютерних технологій і мультимедійних засобів навчання; індивідуалізації освітнього процесу та посилення ролі самостійної роботи студентів; поширення електронних засобів навчання, комп'ютерних навчальних програм; технічну і технологічну модернізацію навчальних лабораторій; використання сучасних систем контролю якості знань студентів і проведення моніторингу якості освіти.

Зазначені вимоги до майбутнього педагога як фахівця на глобальному ринку праці набули особливого звучання під час розроблення стратегій академічної мобільності, окреслених у Педагогічній Конституції Європи. У ній зазначено, що характерною особливістю становлення і функціонування нового вчителя є високий рівень його академічної мобільності – здатності адекватно реагувати на зміни педагогічної реальності, знаходити відповіді на виклики епохи, пересуватись у педагогічному просторі відповідно до завдань,

актуалізованих суспільною освітньою політикою або ж у відповідь на зміну життєвих обставин (Педагогічна Конституція Європи..., 2013: 115).

Висновки. На нашу думку, дистанційне навчання не може повністю замінити звичну очну освіту, однак його переваги слід використовувати у традиційному навчанні, оскільки воно довело свою педагогічну ефективність під час

широкого залучення мультимедійних ресурсів із метою покращення навчання у ЗВО, комфортного проведення навчальних занять і консультацій на відстані, більш гнучкого підходу до конкретного студента, індивідуалізації навчання з урахуванням потреб кожного, що дає змогу університету залишитися конкурентоздатним у світовому освітньому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дистанційне навчання: сучасний формат освіти, який має лишатися. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/07/2/241517> (дата звернення: 23.11.2021)
2. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія. За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. URL: https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Management/2020/monograph_ekstr_dyst_navch.pdf (дата звернення: 23.11.2021)
3. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 25.11.2021)
4. Педагогічна Конституція Європи. Преамбула. *Вища освіта України*. 2013. № 3. С. 111-116. URL: http://www.arpue.npu.edu.ua/uk/chasopys-yevropeiski-pedahohichni-studii/pedahohichna-konstytutsiia-yevropy_2013_3_17 (дата звернення: 25.11.2021)

REFERENCES

1. Dystantsiine navchannia: suchasnyi format osvity, yakyi maie lyshatysia [Distance learning: a modern format of education that must remain] URL.: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/07/2/241517> (Last accessed: 23.11.2019) [in Ukrainian].
2. Kukharenko V.M., Bondarenko V.V. Ekstrene dystantsiine navchannia v Ukraini: monohrafiia / Za red. V.M. Kukharenka, V.V. Bondarenka. Kharkiv: Vyd-vo KP «Miska drukarnia» [Emergency distance learning in Ukraine: Monograph] URL.: https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Management/2020/monograph_ekstr_dyst_navch.pdf (Last accessed: 23.11.2019) [in Ukrainian].
3. Lototska A., Pasichnyk O. Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli. Metodichni rekomendatsii [Lototskaya A., Pasechnik O. Organization of distance learning at school. Methodical advice]. URL.: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf>. (Last accessed: 25.11.2019) [in Ukrainian].
4. Pedahohichna Konstytutsiia Yevropy. Preambula. *Yshcha osvita Ukrainy* [Pedagogical Constitution of Europe Preamble // Higher Education of Ukraine]. 2013. № 3. P. 111-116. (Last accessed: 25.11.2019) [in Ukrainian].